

Ennek a dokumentációnak nem az a célja, hogy felolvasd. Azért készítettük, hogy segítségével és a hozzá tartozó diasorozat levetítésével saját előadást állíthass össze a vallási relativizmusról. Szolgálatodhoz sok sikert kívánnak az Apológia Kutatóközpont munkatársai!

Vallási relativizmus

Bevezetés [2]

Modern vallási dzsungel [3]

A vallások világa

- nemzetközi és hazai statisztikák.

Eligazodás, véleményalkotás

- benyomások másokról (szubjektívek),
- elérhető szakirodalom (ki tudja mind elolvasni?),
- személyes megtapasztalás (nem lehet mindenben hinni),
- civil szakma (tudományosság, semlegesség),
- korszellem, pl. relativizmus.

Kérdések, amelyekre választ keresünk [4]

- Hogyan alakult ki a vallási relativizmus, és mi a lényege?
- Valóban megoldás, vagy csak újabb problémákat vet fel?
- Mit tanulhatunk a vallástörténetből?
- Mi a tolerancia valódi tárgya?
- Tényleg közös nevezőre lehet hozni a vallásokat?

I. Hogyan alakult ki, és mi a lényege? [5]

(1) Kultúrtörténeti háttere [6]

Európa egykor

- egységes etnikum, világnézet, kultúra, értékrend.

Európa ma

- etnikai és világnézeti sokféleség (pluralitás),
- egymás mellé rendelődés (relativitás),
- irányvesztés (dezorientáció).

(2) Történelmi logikája [7]

Történelem

- keresztesháborúk, észak-ír válság, iszlámista terror.

Megfigyelés

- a harcoló felek a hitükre hivatkoznak.

Félelem

- vallási különbségekből lesz a társadalmi feszültség.

Megoldás

- higgyük el, hogy nincs lényegi különbség.

Elvárás

- az elvet mindenki tegye magáévá.

Várt hatás

- különbségek és feszültségek csökkenése, eltűnése.

(3) Elvi lényege [8]**A relativizmus lényege**

- a sok vallás lényegében mind ugyanabban hisz;
- eltérő utakon, de mind Istenhez vezet;
- a különbségek csak formaiak, kulturálisak;
- ma már nem lehet jelentőségük.

A szinkretista plusz

- az igazság az összes hit keveréke, közös lényege.

"És szerezd a te felebarátod vallását!"

(4) Semmi új a nap alatt [9]

Az elv más korokban és kultúrákban is létezett:

- Pax Romana (politikai alapon),
- hindu henoteizmus (etnikai-teológiai alapon),
- New Age (asztrológiai-spirituális alapon),
- posztmodernizmus (a korszellem része).

II. Valódi megoldás vagy új probléma? [10]**(1) Az alapelvek alkalmazása [11]****Szimpatikus emberek**

- a béke élharcosai, egymással békében élnek;
- leülnek egymással, meg akarják ismerni egymás hitét.

Számukra azonban

- felesleges a vallások térítő tevékenysége – hiszen elvben mindenki üdvözülni fog;
- érthetetlen a más vallásra való áttérés – hiszen egyik sem lehet jobb, legfeljebb más;
- káros a világnézeti vita – mert mindig feszültséghez vagy áttérésekhez vezet.

(2) Gyakorlati következmények [12]

A relativizmus gyakorlatilag

- tagadja az ún. térítő vallások létjogosultságát – mert átfogalmazza lényegüket, elveszi önazonosságukat;
- figyelmen kívül hagyja az áttérő százmilliók tanúságtételét – mintha máshol nem találhatnának jobbat, igazabbat;
- a párbeszédet a közlés szintjére szűkíti le – mert elítéli az elvek, értékek ütköztetését, a kritikát.

(3) A felületesség ára [13]

A saját vallásukhoz való viszonyulás

- az eredetileg lényeges elemeket kidobják,
- semmibe veszik saját hitelődek áldozatát,
- és az ő hitükre áttérők tanúságtételét.

A mások vallásához való viszonyulás

- nem akarják meglátni, ami a másikat mássá teszi,
- amitől hívei számára létjogosultsága és küldetése van,
- amiért a többi vallásnak részben vagy teljesen ellentmond,
- Ez egyrészt *elvtelenség*, másrészt *tiszteletlenség*.

(4) Elég a politikai korrektség? [14]

A relativista dialógusban az ember

- előadhatja a világnézetét, meghallgathatja a másikat;
- összegezheti az eltéréseket – és ennyi.

De ha elítélendő

- az eltéréseknek jelentőséget tulajdonítani,
- a véleményeket és értékeket ütköztetni,
- akkor nincs valódi eszmecsere, egymásra hatás, önkritika.

(5) Az új hegyi beszéd... [15]

Az marad meg a párbeszédnek ezen a szintjén, aki szerint

- más vallásokban nincs hiányos, téves vagy rossz;
- egy vallás igazsága csak annak igaz és fontos, aki hisz benne;
- a saját és más hitének nem lehet jelentősége mindenki számára.

Miféle igazság ez? Létezik ilyen vallás?

- ilyen vallás nincs, csak ilyen felszínesen vallásos emberek.

"Boldogok a felszínesek, mert nem zavarják egymást!"

III. Vallástörténeti tanulságok [16]

(1) A feszültségek valódi okai [17]

Legtöbbször

- nem a más világnézet a problémák oka hanem a szeretet hiánya (intolerancia és fanatizmus);
- a vallási különbözőséget legtöbbször csak felhasználták;
- jól leplezte az igazi társadalmi, gazdasági feszültségeket, célokat, akárcsak a nemzetiségi vagy nyelvi másság

(2) A tolerancia valódi tárgya [18]

A relativisták számára egy vallásban és annak hívében

- az elfogadhatatlan, ha nem tart mindent elfogadhatónak,
- az kritikára méltó, ha mer kritikusan nézni.

Ez toleránsnak tűnhet, de nem az

- a tolerancia türelmet jelent;
- a tolerancia tárgya feltétel nélkül a másik *ember*;
- de *nem* feltétlenül a másik ember *világnézete*.

Ma, ha a hitem és a többi hitet ismerve

- nem tudom elfogadni a többi vallást mint egészet,
- de a más vallásúakat feltétel nélkül szeretem,
- a hitemet és engem akkor is elutasítanak.

(3) A konzervatívok véleménye [19]

A vallások többségben levő, konzervatív hívei számára

- a relativizmus alapelve hibás (más a probléma);
- egymást kizáró dolgokat próbál összemenni (felületesség);
- semmit sem hagy meg annak, ami (arrogancia);
- nem tud új, békés korszakot hozni (naivitás).

IV. Az ideál és a tények [20]

(1) A vallások közös istene? [21]

Az ideál

- minden vallás egyazon Istenben hisz, csak a név más.

A tények

- a vallások istenképe kizárja egymást.

Például

- zsidóság: egy Isten van, aki megismerhető,
- iszlám: egy Isten van, aki megismerhetetlen,
- kereszténység: egy Isten van, aki három személyben létezik,
- mormon vallás: sok isten van, isten ember volt, ember istenné válhat,
- hinduizmus: a világ együtt az Istenség, vagy az Istenség része,
- buddhizmus: az istenekkel, ha vannak is, nem kell foglalkozni.

(2) A vallások lényegi egysége? [22]**Az ideál**

- minden vallás lényegében egy, nem zárják ki egymást.

A tények

- erkölcsi elvárásokban nagyon sok a közös
- de egymást kizáró tanaik miatt elutasítják egymást mint teljes igazságot, érvényes üdvutat.

Például

- Jézus szerint nincs más út az Atyához, csak ő maga;
- Krisna a vallás minden változatának feladását és az ő odaadó szolgálatát követeli;
- Mohamed szerint az iszlám az utolsó és teljes kinyilatkoztatás;
- Buddha szemében pedig az összes istenhívő vallás illúziók áldozata.

(3) A vallások közös célja? [23]**Az ideál**

- a vallások más úton, de egyazon cél felé visznek, mindegy, melyiken járunk.

A tények

- ahány vallás, annyi cél; eltérő problémafelvetések, megoldási javaslatok stb.

Például

- kereszténység: aki Jézusban hisz, annak örök élete van, Istennel lesz a mennyben;
- buddhizmus: aki megvilágosodik és meghal, egyszer s mindenkorra, végleg meghalhat, többé nem kell újraszületnie;
- mormon vallás: a hithű és aktív mormonok felmagasztosulva istenek és istennők lesznek;
- hinduizmus: az istentudatot megvalósítónak a személyisége beleolvad az istenségbe.

V. További összehasonlítás [24]**(1) Az ember problémája [25]****A vallások szerint**

- vagy metafizikai: anyagi lét, ismerethiány (gnózis), illúziók (hinduizmus, buddhizmus),
- vagy erkölcsi: az isteni parancsok nem ismerete, engedetlenség, lesz számonkérés (zoroasztrianizmus, iszlám, bahá'í).

A kereszténység szerint

- erkölcsi és metafizikai is: az öntörvényűvé vált ember elszakadt Istentől, az alaptermészete romlott meg, a világot magával rántotta, lesz számonkérés.

(2) A vallások megoldási javaslatai [26]

A vallások szerint

- a titkos ismeretek egyesek beszerezhetőek (gnózis);
- a tudatot lehet manipulálni (hinduizmus, buddhizmus);
- az isteni parancsoknak engedelmeskedni kell (zoroasztrianizmus, iszlám, bahá'í);
- szolgálat, törvények, szertartások, karizmák stb. (ker. szekták).

A kereszténység szerint

- az evangélium: mit tett Krisztus az emberért (helyettes váltság); az ebben való erkölcsi döntés (hit) belső átalakulást hoz (újjaszületés); ez az egész világ megújulásának is kezdete.

(3) Az igazság és megnyilvánulása [27]

A vallások szerint

- a természetben (taoizmus, sintó, wicca),
- isteni eredetű könyvekben (iszlám, bahá'í, szikh),
- egy misztikus tudatállapotban (hinduizmus, buddhizmus),
- az igazság abszolút (iszlám, buddhizmus), vagy relatív (hinduizmus, taoizmus, sintó, szikh, bahá'í, wicca).

A kereszténység szerint

- részben megismerhető a természetből, a lelkiismeretből;
- teljesen megnyilvánult Krisztusban;
- az igazság abszolút és személyes (Isten).

VI. Egy relativista példázat [28]

Az elefánt és a vakok [29]

A tanmese Indiából származik. Eszerint egy királynak az udvarában élt néhány születése óta vak ember. A király egy napon odavezettette őket egy elefánthoz, és arra kérte őket, hogy mondják el, milyen az elefánt. Az egyes vakok persze annak alapján írták le az elefántot, amelyik testrészét elsőre ki tudták tapogatni (pl. hogy az elefánt olyan mint egy nagy érdes oszlop – mert az illető csak a lábát tapogatta ki). A történet eredeti tanulsága az, hogy minden ismeret töredékes, relatív, senki sincs a teljes igazság birtokában, minden istenkép szükségszerűen tökéletlen, relatív.

A mesének mindenesetre van egy keresztény folytatása: az elefánt megnyitotta a vakok szemét, és mind ugyanazt látják, az egész elefántot.

A bibliai istenkép ugyanis eltér az átlagos indiaitól: Isten nem passzív, hanem aktív, és nem nekünk kell egy tudatállapotba tornásznunk magunkat, hogy megvalósíthassuk, megismerhessük, hanem Ő jön utánunk, mutatkozik be nekünk, és ismerteti meg önmagát velünk.

Válogatott magyar szakirodalom

- Küng, Hans: Világvallások etikája; Egyházforum, Budapest, 1994
Küng, Hans – Bechert, Heinz: Párbeszéd a buddhizmusról; Palatinus Könyvek, Budapest, 1997
Küng, Hans – van Ess, Josef: Párbeszéd az iszlámról; Palatinus Könyvek, Budapest, 1998
Küng, Hans – von Stietencron, Heinrich: Párbeszéd a hinduizmusról; Palatinus Könyvek, Budapest, 1999
Küng, Hans – Ching, Julia: Párbeszéd akínai vallásokról; Palatinus Könyvek, Budapest, 2000
Liptay Ióthar: A kereszténység viszonya más vallásokhoz; Kalligram, Pozsony, 2003
Lutzer, Erwin: Krisztus és a többi isten – Miért támadják Jézust a tolerancia korában?; Lélek és Élet Alapítvány, Budapest, 1995
McGrath, Alister: Híd – Új utak az apologetikában; Harmat kiadó, Budapest, 1997